

บทความพิเศษ

วารสารราชบัณฑิตยสถาน : อดีต ปัจจุบัน อนาคต*

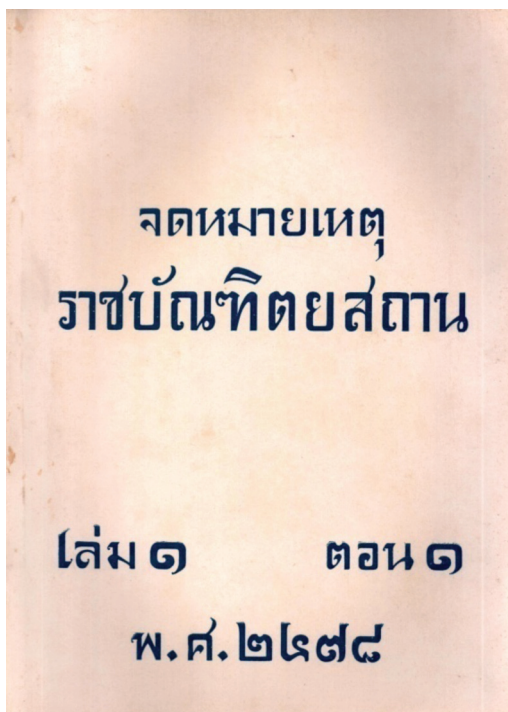
สมชัย บวรกิตติ

วารสารหรือจดหมายเหตุของสถาบันวิชาการในประเทศเป็นสิ่งพิมพ์ที่เป็นช่องทางๆ หนึ่งในการเผยแพร่กิจกรรมและผลงานของสถาบันระดับสูงของประเทศ เช่น มหาวิทยาลัย, ศูนย์วิจัยซึ่งสามารถเผยแพร่ผลงานคุณภาพพระระดับชาติและอาจถึงระดับนานาชาติได้ ส่วนหน่วยงานย่อยลงมา มักออกวารสารด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงผลผลิตจากกิจกรรมของหน่วยงาน และเป็นสนามฝึกการเขียนรายงานสำหรับบุคลากร ทำนองสนามกีฬาโรงเรียนก่อนไปเข้าสนามแห่งชาติ ในปัจจุบัน สถาบันระดับมหาวิทยาลัยและศูนย์การศึกษาระดับชาติหลายแห่งมีผลงานคุณภาพพระระดับที่ส่งบทความไปลงพิมพ์ในวารสารนานาชาติได้ บางสถาบันจึงจัดพิมพ์วารสารภาษาอังกฤษเพื่อออกสู่นานาชาติ แต่ก็มีบางประเทศที่ประชากรโลกยอมรับนับถือความรู้ด้านวิทยาการ ที่ใช้ภาษาของชาติตน ก็ได้รับการอ้างอิงจากนานาชาติ เช่น วารสารวิชาการของประเทศฝรั่งเศส รัสเซีย จีน ญี่ปุ่น

เอกสารสิ่งพิมพ์ของราชบัณฑิตยสถาน
อดีต

สิ่งพิมพ์ของราชบัณฑิตยสถานทำนองวารสารนั้นเท่าที่ทราบ จัดพิมพ์ครั้งแรกในชื่อ จดหมายเหตุของราชบัณฑิตยสถานเล่มที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ และเล่มที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๗๙ (รูปที่ ๑) หลังจากนั้นไม่ปรากฏเป็นสิ่งพิมพ์ต่อ

เนื่อง จนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้มีการออกราชบัณฑิตสารสำนักวิทยาศาสตร์ ปีที่ ๑ เล่มที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๘๗, ราชบัณฑิตสารสำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ปีที่ ๑ เล่มที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๗ และราชบัณฑิตสารสำนักศิลปกรรม ปีที่ ๑ เล่มที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ตามลำดับ วารสารทั้ง ๓ ฉบับ (รูปที่ ๒) ไม่ปรากฏชื่อคณะผู้จัดทำ นอกจากถวายพระนามและนามผู้บริหารราชบัณฑิตยสถาน

รูปที่ ๑ จดหมายเหตุราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๗๘ และ ๒๔๗๙

รูปที่ ๒ ภาพปกราชบัณฑิตสาร พ.ศ. ๒๕๑๗ และ ๒๕๑๘

วารสารราชบัณฑิตยสถานฉบับปฐมฤกษ์ (ปีที่ ๑) ประจำเดือนกรกฎาคม-กันยายน ๒๕๑๘ (รูปที่ ๓) มีนาย อติศักดิ์ ทองบุญ เป็นบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ท่าน

ออกวารสารอย่างต่อเนื่องปีละ ๔ ฉบับ ถึงฉบับที่ ๔ ของปีที่ ๓ ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน ๒๕๒๑ รวมเป็นเวลา ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๑)

รูปที่ ๓ ภาพปกวารสารราชบัณฑิตยสถานฉบับปฐมฤกษ์ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๑๘ (อติศักดิ์ ทองบุญ)

นางเพ็ญแข คุณาเจริญ เป็นบรรณาธิการวารสารราชบัณฑิตยสถานคนที่ ๒ ออกวารสารฯ ปีที่ ๔ และปีที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๓) นางสาวศิริพร อินทรเชียรศิริ เป็นบรรณาธิการคนที่ ๓ ออกวารสารฯ ปีที่ ๖-๘ (พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๒๖) นายจำนงค์ ทองประเสริฐ เป็นบรรณาธิการ คนที่ ๔ ออกวารสารปีที่ ๙-๑๗ (พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๓๕) เริ่มฉบับที่ ๔ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๓๕ นางสุจิตรา กลิ่นเกสร เป็นบรรณาธิการคนที่ ๕ ออกวารสารฯ ปีที่ ๑๘-๒๒ (พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๐)

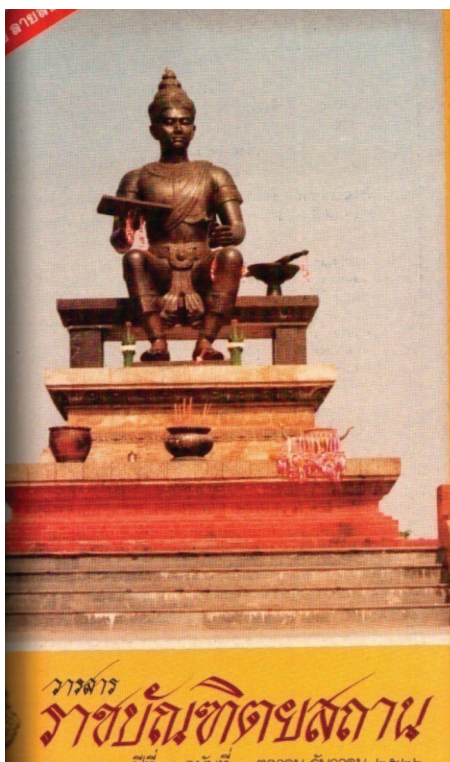
พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๓๗ สำนักวิทยาศาสตร์ ราชบัณฑิตยสถาน ออกวารสารราชบัณฑิตยสถานฉบับผนวก ๓ เล่ม ฉบับที่ ๑ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ฉบับที่ ๒ เดือนธันวาคม ๒๕๓๖ และฉบับที่ ๓ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ (รูปที่ ๔) ผู้เขียนเป็นบรรณาธิการร่วมกับราชบัณฑิตอีก ๓ ท่าน (ศาสตราจารย์ ดร.เกษณา ชูติมา, ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประสิทธิ์ พุตระกูล และศาสตราจารย์คึกดา ศิริพันธุ์) ทำได้ ๓ ฉบับก็ต้องหยุด เพราะหมดทุนสนับสนุนการพิมพ์

รูปที่ ๔ ปกวารสารปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๑
(เพ็ญแข คุณาเจริญ)

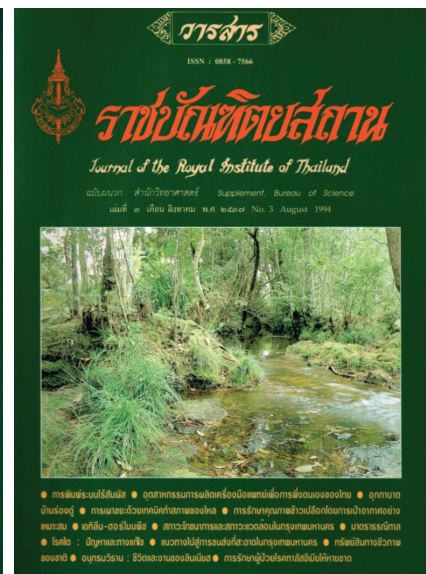
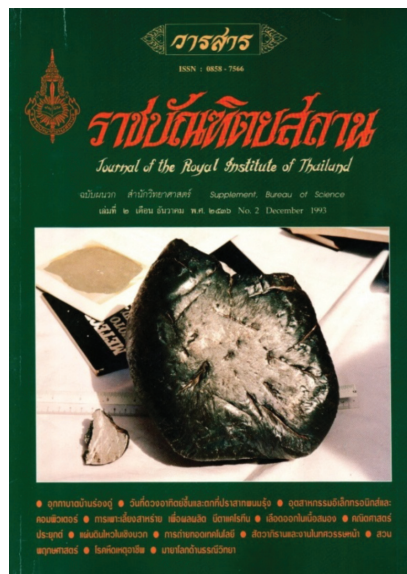
รูปที่ ๕ ปกวารสารปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๓
(ศิริพร อินทรเชียรศิริ)

รูปที่ ๖ ปีที่ ๕ ฉบับ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๖
(จำนงค์ ทองประเสริฐ)

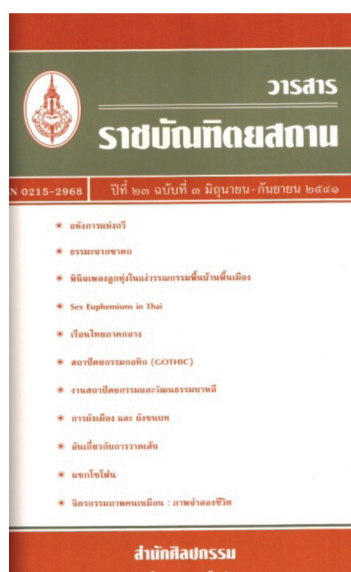
รูปที่ ๗ ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๕ (สุจิตรา กลิ่นเกสร)

รูปที่ ๘ ปกวารสารฯ ฉบับผนวกสำนักวิทยาศาสตร์ เล่มที่ ๑, ๒ และ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๖ และ พ.ศ. ๒๕๓๗

วารสารฯ เล่มปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๐ – มกราคม ๒๕๔๑ ไม่มีชื่อบรรณาธิการ มีว่านางสาวอุทัย สร้างสาม เป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ และนายมานิตย์ ทองสอน เป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ฉบับที่ ๒ กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ๒๕๔๑ เปลี่ยนหัวหน้ากองบรรณาธิการเป็น นางสาววัฒนา อินทรเกษม และราชบัณฑิตยสถานเป็นผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา บริสุทธิ์ เป็นบรรณาธิการวารสารฯ ฉบับที่ ๓ มิถุนายน – กันยายน ๒๕๔๑ นางสาวอุทัย สร้างสาม กลับมาเป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ เล่มที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑

ตุลาคม ๒๕๔๑ – มกราคม ๒๕๔๒ และฉบับที่ ๒ กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ๒๕๔๒ นางสาววัฒนา อินทรเกษม เป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ เล่มที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓ มิถุนายน – กันยายน ๒๕๔๒ ศาสตราจารย์ปัญญา บริสุทธิ์ เป็นบรรณาธิการ เล่มที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๒ – มกราคม ๒๕๔๓ นางสาวอุทัย สร้างสาม เป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ วารสารฉบับที่ ๒ และ นางสาววัฒนา อินทรเกษม ฉบับที่ ๓ ศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา บริสุทธิ์ ฉบับที่ ๔

รูปที่ ๙ ปกวารสารฯ ฉบับที่ ๓ ปีที่ ๒๓ มิถุนายน-กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๑

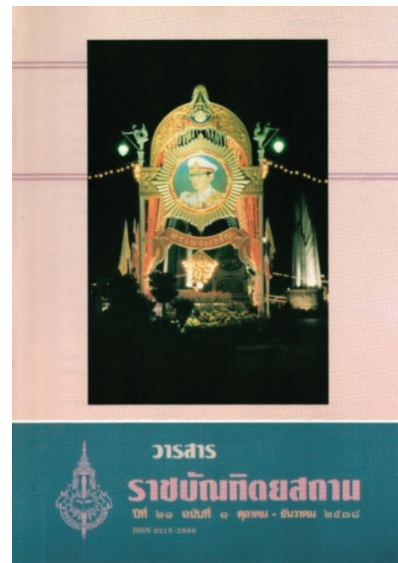

รูปที่ ๑๐

อดีตของปัจจุบัน

* เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เข้ามาเป็นภาคีสมาชิกในราชบัณฑิตยสถาน หลังเกษียณราชการเกือบ ๒ ปี โดยการชักชวนของศาสตราจารย์ ดร. นายแพทย์ อวย เกตุสิงห์ และศาสตราจารย์ นายแพทย์ยงยุทธ วัชรกุล และได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตใน พ.ศ. ๒๕๓๗ (หมายเหตุ: ท่านอาจารย์ หมออวย เกตุสิงห์ เคยชักชวนให้มาสักระยะก่อนหน้านั้นเป็นสิบปีแล้ว แต่เนื่องด้วยอุปสรรคด้านจิตใจทำงานประจำในสังกัดมหาวิทยาลัยให้ได้ผลตามสมควรก่อนจึงมาสักระยะเป็นภาคีสมาชิกต่อเมื่อหมดภาระงานแล้ว)

ตลอดเวลาที่เข้ามาสังกัดราชบัณฑิตยสถาน ได้ติดตามสังเกตการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของราชบัณฑิตตลอดมา โดยเฉพาะงานด้านวิชาการ ซึ่งก็ชื่นชมกับผลงานที่โดดเด่นด้าน

รูปที่ ๑๑

ภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถาน แต่ในเวลาเดียวกันก็รู้สึกผิดหวังในด้านวิชาการของสำนักวิทยาศาสตร์ขณะนั้น ที่มีผลงานไม่สมกับสถานะนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำของประเทศ โดยเฉพาะการประชุมวิชาการของสำนักวิทยาศาสตร์ ที่กระจัดกระจายไม่เข้มแข็ง เพราะเป็นการประชุมทำนองขอไปทีขอทำตามกติกา แต่ไม่คำนึงด้านสาระและคุณภาพ เอกสารสิ่งพิมพ์ของราชบัณฑิตยสถานในยุคนั้นค่อนข้างโดดเด่นไปทางด้านศิลปกรรม

จึงมีวารสารราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพัฒนากรอบแบบสากลโดยสำนักวิทยาศาสตร์มีกำเนิดขึ้น แต่เป็นที่น่าเสียดายที่สำนักวิทยาศาสตร์สามารถดำเนินการได้เพียง ๓ ฉบับ ก็ต้องหยุดไปเพราะหมดทุน

จนกระทั่งเข้ายุคศาสตราจารย์นายแพทย์อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ นักวิชาการและอดีตนักบริหารมหาวิทยาลัยมหิดล เป็นนายกรัฐมนตรี ราชบัณฑิตยสถาน จึงมีการปฏิรูปด้านวิชาการของราชบัณฑิตยสถานหลายอย่าง รวมถึงการจัดทำวารสารราชบัณฑิตยสถานยุคใหม่ ผู้เขียนรับหน้าที่บรรณาธิการ เริ่มเล่มปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๕ (รูปที่ ๑๒) แต่เนื่องจากต้องช่วยหาทุนรอนในการจัดทำ จึงทำไปได้พักหนึ่งก็หมดทั้งกำลังเงินและกำลังใจ

รูปที่ ๑๒ ปกวารสารราชบัณฑิตยสถาน ยุคปฏิรูป
(ผู้เขียนเป็นบรรณาธิการ)

ปัจจุบัน

งานวารสารได้กลับคืนไปสู่สำนักศิลปกรรม ผลงานในช่วงแรกๆ ไปได้เรื่อยๆ เริ่มมาอ่อนแรงลงตั้งแต่ฉบับปีที่ ๓๓ พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้นมา ถึงจุดนี้ฉบับปีที่ ๓๕ พ.ศ. ๒๕๕๓ ยังไม่สามารถคลอออกมาสู่สายตาสมาชิก ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันหนาหู และเกิดการเคลื่อนไหวในสมาชิกบางกลุ่ม

ถึงจุดนี้ด้วยประสบการณ์ของผู้เขียน ขอเรียนว่าการจัดทำวารสารไม่ใช่เรื่องยาก เพียงแต่คณะผู้จัดทำต้องแข็งขัน ทุ่มเท และอุทิศตัวและเวลาเต็มที่ ไม่ใช่เพียงมีชื่อเป็นบรรณาธิการเป็นเกียรติประวัติ และเมื่อมีอุปสรรคต้องรีบสืบหาสาเหตุ และแก้ปัญหา ไม่ใช่ไปปล่อยให้ตามยถากรรมลงท้ายก็คือจุดจบของวารสาร การออกวารสารล่าช้ามากๆ จะมีผลทำให้ได้รับบทความจากผู้นิพนธ์ลดลง เพราะไม่มีใครอยากเห็นผลงานของตนต้องปรากฏช้าเป็นปีๆ

ดังนั้น ผู้รับหน้าที่บรรณาธิการหัวหน้า หรือแม้แต่บรรณาธิการเฉพาะกิจต้องมีศักยภาพ ๓ ฝั ไม่ใช่มีฝีมืออย่างเดียวก็ทำวารสารได้ ต้องมีฝีปากสามารถขอบทความจากผู้นิพนธ์ชั้นดี (ต้องมีบาร์มีประกอบ) และต้องติดตามจับตฉบับเพื่อลัทธิผล สุดท้ายต้องมีฝีเท้ามีอัตราเร่งทำงาน ไม่ใช่ทำบ้าง หยุดบ้าง นั่นคือจุดจบแน่นอน

ปัจจุบันสู่อนาคต

นักวิชาการของสำนักวิทยาศาสตร์ที่ยกย่องตนว่าเป็นนักวิชาการระดับสูง (ในมุมหนึ่ง ก็ใช่) มองว่าวารสารราชบัณฑิตยสถานด้านวิชาการตกต่ำใกล้สูญพันธุ์ แต่เป็นเรื่องแปลกที่สำนักวิทยาศาสตร์มีผู้แทนมือถืออยู่ในคณะผู้จัดทำวารสารราชบัณฑิตยสถาน แต่เหตุไหนปล่อยให้เป็นอย่างนั้นได้ แถมยังจะตัดช่องน้อยไปจัดทำวารสารฉบับสำนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการถอยหลังเข้าคลองไปสู่ยุคบรรพกาลอีก เพราะวารสารราชบัณฑิตยสถานฉบับสำนักต่างๆ เคยมีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๗ แล้ว ซึ่งเป็นยุคต้นๆ ของราชบัณฑิตยสถาน

แต่ก็เอาเถิด ถึงแม้จะต้องถอยกลับไปมีวารสารแต่ละสำนักอีกก็ไม่ว่า แต่ขอให้รักษาระดับความเป็นปราชญ์ของประเทศไว้ อย่าเพิ่งผันเพื่อยกระดับเป็นวารสารสู่นานาชาติ (โกอินเตอร์) หรือเป็นวารสารนานาชาติ (อินเตอร์นะชะนัลเจอร์นัล) การออกวารสารนานาชาติควรเป็นงานของสถาบันวิชาการเฉพาะทางของประเทศจะเหมาะสมกว่า